

.bundesgerichtshof.de/SharedDocs/Downloads/DE/Bibliothek/Gesetzesmaterialien/17_wp/mediationsg/bgbl.pdf.

16. Шренк, К. Основы немецкого гражданского процесса / К. Шренк // Основы хозяйственного и торгового права Германии и Австрии: сб. докладов на семинаре, проведенном в рамках Темпус-проекта, Минск, 5-12 сент. 1999 г. – Минск, 2000. – С. 267-286.

17. Закон України "Про третейські суди" від 11.05.2004 року № 1701-VI / Відомості Верховної Ради України. – 2004. – N 35. – Ст.412.

УДК 343.983 : 623.443

■ КЛАСИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ, ПЕРЕРОБЛЕНИХ У ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ

Р.В. Мельник

Розглянуто питання щодо класифікації об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю

Ключові слова: *об'єкти, перероблені у вогнепальну зброю, саморобна, перероблена вогнепальна зброя, перероблені старткові та газові пістолети та револьвери.*

Рассмотрены вопросы классификации объектов, переделанных в огнестрельное оружие

Ключевые слова: *объекты, переделанные в огнестрельное оружие, самодельная, переделанное огнестрельное оружие, переделаны стартковые и газовые пистолеты и револьверы.*

The question of the classification of objects processed in firearms.

Key words: *objects, made in firearms, self-made, redesigned firearms, staden starting and gases pistols and revolvers.*

У процесі розвитку цивілізації людина створила надзвичайно велику кількість різних видів зброї, починаючи від палиці, каменя лука зі стрілами аж до сучасної зброї масового ураження. Особливий інтерес сьогодні викликають найсучасніші види зброї.

До зброї, що є предметом злочину, передбаченого ст. 262 КК України, належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської, а також атипова зброя, кустарно виготовлені чи перероблені, а також історичні зразки зброї [1, С. 122].

Що ж до її класифікації, то, на нашу думку, сучасну зброю за основними характерними ознаками можна класифікувати на різні групи.

З конструктивного погляду, зброя може бути як простим предметом, з обмеженою кількістю нерухомих деталей, так і складним пристроєм, що передбачає наявність значної кількості деталей, частина яких змінює своє положення та взаєморозташування під час використання за цільовим призначенням, перенесенням, зберіганням тощо.

У криміналістиці вогнепальну зброю вперше було класифіковано В.Ф. Черваковим, який виділив дві групи зброї – гладкоствольна і нарізна.

тобто в основу класифікації поклав характер поверхні стінок каналу ствола. Указані групи мають свої підгрупи [2, С. 14].

А.І. Винберг поділив зброю за довжиною ствола (довго-й короткоствольна), за характером поверхні каналу ствола (нарізна, гладкоствольна), за характером калібру стволів і призначення пістолетів (військові, цивільні, спортивно - цільові) [3, С. 78].

Б.М. Комаринцем була запропонована інша класифікація вогнепальної зброї. За характером стінок каналу ствола (гладкоствольна, нарізна), за довжиною ствола (середньо-, короткоствольна), за пристроєм стріляючого механізму (бокового, кільцевого і центрального запалення), калібру, дії (автоматична, неавтоматична), призначенням (військова, мисливська, учбово- спортивна, кримінальна) [4, С. 48].

Є.М. Тихонов розробив класифікацію вогнепальної зброї за такими ознаками:

- особливостями конструкції, способом керування й утриманням (стандартна, нестандартна, атипова);
- призначенням (бойова, спортивна, мисливська);
- способом виготовлення (заводська, кустарна);
- довжиною ствола (коротко-, середньо-, довгоствольна);
- конструктивними особливостями каналу ствола (нарізна, гладкоствольна, комбінована);
- кількістю стволів (одно -, двох -, багатоствольна);
- співвідношенням і комплектацією стволів (повністю нарізна, повністю гладкоствольна, комбінована);
- калібром (малий, нормальний, великий);
- способом зарядження (дульно -, казнозарядна);
- кількістю набоїв (одно- , багатозарядна);
- способом перезарядки й ступенем автоматизації (неавтоматична, автоматична, самозарядна);
- характером стрільби (одиночного, безперервного, серійного, комбінованого вогню) [5, С. 222-226].

Усю сучасну зброю класифікують за різними критеріями. Класифікація зброї - це розподіл зброї залежно від призначення по видах, ступенях автоматизації, а також від принципу використання енергії порохових газів для приведення в дію автоматики (по класах, групах і типах).

Так, відповідно до тактико-технічних характеристик, призначення й способу виготовлення, уся зброя поділяється на окремі види.

За призначенням для використання відповідними суб'єктами, а також за основними параметрами й характеристиками зброя є: бойова, службово-штатна, цивільна, яка поділяється на:

- а) мисливську, б) спортивну, в) самооборонну, г) музейну, д) антикварну (історичну).

За видом зброя поділяється на вогнепальну, холодну, газову, пневматичну.

За способом виготовлення – на промислову, кустарну, саморобну.

Зазначена класифікація є загальною і, у свою чергу, може поділятися на більш дрібні види, типи, системи, моделі, зразки зброї [6, С. 36].

Поняття "виготовлення" зброї, особливо переробленої, передбачене ч.1 ст. 263 КК України, не можна розуміти буквально [1, С. 122]. Тут не мається на увазі весь процес створення зброї, що включає в себе комплекс операцій – від розробки конструкції й первісного виготовлення всіх необхідних частин і деталей до їх повного складання в єдину конструкцію. Виготовлення зброї може включати в себе й окрему дію, наприклад, виготовлення певного вузла, всієї конструкції або підгонку окремих деталей для кращої взаємодії. Виготовленням є також модернізація конструкції вогнепальної зброї з метою зміни його балістичних та інших властивостей. Наприклад, для ураження цілі на більш далеку відстань у гладкоствольну мисливську рушницю закріплюють вставку з нарізним каналом ствола, а для маскуванню носіння й полегшення вчинення протиправних дій у тій же мисливській рушниці вкорочують ствол і ложе, тобто виготовляють "обріз". Якщо ж модернізація вогнепальної зброї полягає, наприклад, у заміні його частин і деталей, навіть такими, які дозволять поліпшити їх взаємодію, але при цьому не будуть замінені основні призначення зброї, його балістичні властивості, то такі дії відносяться до ремонту. Відмінною особливістю цих технологій є те, що в процесі виготовлення вона набуває додаткових властивостей (якостей), а в випадку ремонту зброя вже мала раніше дані йому властивості, але з об'єктивним причинам вони були або втрачені, або якість їхньої роботи погіршилась. Наприклад, мисливець вирішив покращити роботу ударно-спускового механізму рушниці шляхом заміни зношеного бійка новим.

Процес виготовлення заводської і саморобної вогнепальної зброї, у залежності від кількості використовуваних операцій і кінцевого результату, можна розділити на три групи.

До першої (повної) відноситься процес, який становить повний комплекс дій щодо створення готової моделі зброї, без унесення в подальшому в її конструкцію будь-яких додаткових змін.

До другої групи (часткової) можна віднести процес, що становить тільки частину операцій з усього комплексу.

На практиці зустрічаються нестандартні пристрої, виготовлені з неповного комплексу заводських частин та деталей з конкретної моделі вогнепальної зброї щодо знищення цілі на значній відстані.

Третій процес (модернізація) характерний тим, що для створення конкретної моделі зброї використовуються різні пристрої, необхідні для внесення в конструкцію деяких змін.

У залежності від значимості внесених в конструкцію змін, модернізацію пристрою можна розділити на два види:

– унесення таких змін у конструкцію пристрою, при яких його первинні властивості і їх повернення в попередній стан неможливі (фактичні зміни);

– унесення змін у конструкцію шляхом пристосування певних пристроїв – з можливістю повернення первинних властивостей (формальні зміни) [7, С. 8].

Унесення фактичних змін у конструкцію предмета або пристрою, під яким мається на увазі конкретний процес виготовлення вогнепальної зброї, у криміналістичній і кримінально-правовій літературі називають переробкою.

Під "втратою первинних властивостей" розуміється заміна основних якостей в даній моделі зброї. Такі зміни вносять тільки в основні частини та деталі зброї.

Спроба повернути зброю в попередній стан після внесення в його конструкцію фактичних змін – неможлива, залишаються ознаки, що вказують на його переробку.

Виготовлення вогнепальної зброї, при якій відбуваються фактичні (необоротні) зміни (ураховавши використані при цьому пристрої), можна розділити на три групи:

– за основу береться вогнепальна зброя (наприклад, сплюскують частину ствола й приклада довгоствольної або середньоствольної вогнепальної зброї і виготовляють обріз);

– використовуються різні пристрої, що володіють принципом вогнепальності (наприклад, перероблюють газові сигнальні, стартові, будівельно – монтажні пістолети і т.д);

– використовують пристрої, які не володіють принципом вогнепальності (наприклад, перероблюють пневматичну зброю або зброю, призначену для підводного полювання). Відносна нескладність придбання пристроїв, що відносяться до другої і третьої групи, широка їхня поширеність, дозволяють особам, схильним до вчинення злочинів, виготовляти з них вогнепальну зброю, яка має значну вражаючу здатність на різних відстанях. На відміну від фактичних, формальні зміни вносять до конструкції тільки вогнепальних пристроїв (наприклад, в ракетницю або мисливську гладкоствольну рушницю застосовують вставку – вкладиш (лайнер) з нарізним каналом ствола), хоча їх також переробляють [8, С. 89-98].

Зауважимо, що деякі автори до пристосувань відносять певні властивості предмета, що використовуються для вчинення злочину, тобто для нанесення тілесних ушкоджень.

Так, Л. Ф. Соколов доповнює поняття вогнепальної і холодної зброї включенням в нього "спеціально пристосованих предметів". До них він

відносить "... предмети, що мають господарсько - побутове призначення, що призначені для ураження цілі, однак, ця "пристосованість" незначна і предмет в повній мірі зберіг свої властивості" [9, С. 72-73]. Автор для прикладу взяв металевий болт, у якому один кінець виготовлений у вигляді рукоятки, а також шило й медичний інструмент з ручкою, зручною для утримання, і з гостро відточеним вістря. Його думка, на наш погляд, суперечлива. По - перше, зі сказанного випливає, якщо конструкція предмету, навіть господарсько - побутового призначення, частково змінена й він застосовувався для нанесення тілесних пошкоджень, то його слід віднести до категорії зброї. По - друге, автор не врахував основного критерію, що пред'являється до зброї - його цільового призначення, яке спочатку закладається виробником в його конструктивні особливості - нанесення тілесних ушкоджень. "Переробка" і "пристосування" - терміни технічні, вони, по суті, характеризують різні процеси виготовлення зброї. Роз'яснення даними термінами наведені в "Новому тлумачному словнику української мови": "Переробити - робити з чого- небудь щось інше". "Пристосування - приробляти що- небудь до чогось". Зміст терміна "пристосування" відображає дії по встановленню на зброї певного пристрою (пристосування) і сам пристрій, який допоможе поліпшити вражаючі характеристики зброї. У результаті основна конструкція зброї чи іншого вогнепального пристрою не змінюється, на ній або всередині неї додатково встановлюється одне або кілька пристосувань, що змінює її цільове призначення чи підвищує його балістичні властивості. При цьому, у конструкцію зброї встановлюють тільки придатні до експлуатації пристрої. Н. Д. Дурманов справедливо зазначає, що "пристосування предмета, при якому він стає придатним тільки для цілей вчинення злочину, означає, по суті, виготовлення знаряддя та засобів вчинення злочину" [10, с. 124]. Заміна зламаної або частково зношеної деталі не є пристосуванням.

Пристосування, що поліпшують бойові властивості зброї, можна розділити на два види:

- покращуючі суб'єктивні властивості зброї (наприклад, приціл нічного бачення, лазерний цілепоказчик і т. д.);
 - покращуючі об'єктивні властивості зброї (наприклад, закріплення в гладкоствольній зброї вставки - вкладиша з нарізним каналом ствола).
- Установити сам факт переробки або пристосування, вражаючої властивості зброї, як правило, можна, лише спеціальним експертним дослідженням, що дозволяє дати досліджуваному об'єкту кваліфіковану криміналістичну оцінку, яка буде сприяти правильній кримінально - правовій кваліфікації вчиненого діяння [11, С. 51].

Важливим питанням є класифікація переробленої вогнепальної зб-

рої, оскільки вона дає можливість експерту правильно й цілеспрямовано орієнтуватися у виборі засобів і методів дослідження, у наданих об'єктах, правильно оцінити їхні основні, тільки їм притаманні ознаки.

На думку *П.Д. Біленчука, О.П. Дубового, П.Ю. Тимошенко*, вогнепальна зброя, яка застосовується зі злочинними цілями, за способом виготовлення ділиться на перероблену заводську і атипову, а в деяких випадках поділяють на стандартну, нестандартну й атипову. Перероблена заводська – стандартна, виготовлена відповідно до вимог Держстандарту в спеціальних умовах, вона має деякі відхилення від стандартної, наприклад, за довжиною ствола, прикладу, кількості стволів [12, С. 283].

Атипова зброя – це нестандартна, її виготовляють, переробляючи заводську зброю, наприклад, укорочуючи ствол гвинтівки, мисливської рушничі, або конструюють заново, кустарним способом. Саморобна зброя з підручних матеріалів, іноді з використанням деталей заводської зброї або пристроїв. До атипової – переробленої зброї відносять обрізи (укорочення ствола або ж відокремлення прикладу).

Зважаючи на наведене, до атипової зброї входить перероблена зброя, переробляють її із заводської зброї (наприклад, укорочування ствола мисливської рушничі).

Схожі позиції висловлюють *М.В. Салтєвський* [13, С. 23] та *В.Ю. Шелітько* [13, С. 111-115].

На нашу думку, це твердження потребує певного доопрацювання, оскільки:

- це дві різні класифікації, їх не потрібно об'єднувати в одну;
- визначення переробленої і атипової зброї потрібно сформулювати по – іншому.

Атипова вогнепальна зброя – зброя, що не відповідає зброї стандартних видів за всіма основними показниками й не утворює типової групи зі сталими й відомими конструктивними й балістичними характеристиками: стріляючі пристрої оригінальної, нестандартної та нетипової конструкції, замаскована вогнепальна зброя (наприклад, переробляють у зброю ручки, парасольки та ін.).

Нестандартна вогнепальна зброя – зброя, що не відповідає зброї стандартних видів за деякими показниками, але дозволяє її типізувати за окремими характеристиками та виділити певні види й різновиди (наприклад, обрізи рушниць, гвинтівок та ін.).

А.В. Кофанов [14, С. 81] поділяє вогнепальну зброю за класом на стандартну та нестандартну.

За особливістю конструкції зброї та її утримання автор наводить пістолети, револьвери, гвинтівки, рушничі, пістолети – кулемети, кулемети, автомати, карабіни.

На нашу думку, ця класифікація потребує певного доопрацювання.

оскільки:

- відсуття атипова зброя;
- у саморобну зброю не потрібно включати перероблену.

Так, *Т.В. Аверьянова., Р.С. Белкин., Ю.Г. Корухов., Е.Р. Россинская* [16, С. 271], схожу позицію висловлює і *Є.О. Разумов* [15, с. 85-86], класифікують вогнепальну зброю на бойову, мисливську, учбову-спортивну та кримінальну, в свою чергу кримінальна ділиться на:

- саморобна, тобто виготовлена в цілому або з використанням окремих частин заводського виробництва. Це можуть бути пістолети, що заряджаються з дула (шомпольні), або казнозарядні, виконані по типу пістолета чи револьвера. Саморобна зброя може бути як однозарядна, так і магазинна, і навіть автоматична. Стволи, зазвичай, гладкі. Нерідко таку зброю маскують під авторучки, парасольки, тощо;
- обрізи, що виготовляються шляхом відрізання стволів (а також лаж) бойової або мисливської зброї;
- спеціальні пристрої, призначені для стрільби снарядами (пістолети й револьвери сигнальні, стартові, газові, будівельно - монтажні);
- заводська зброя, що перероблена під інший патрон.

Найбільш досконалу класифікацію надав *Є.П. Іценко* [17, С. 164], автор за способом виготовлення поділяє зброю на стандартну, нестандартну; заводську, кустарну, саморобну. При цьому перероблену зброю відносить в окрему групу, що є, на нашу думку, правильною позицією.

Але до нестандартної зброї відносить атипову та перероблену. На нашу думку, атипову зброю потрібно зробити як окрему групу.

Вітчизняними та зарубіжними авторами пропонувалася й інша класифікація вогнепальної зброї, яка відрізняється своєю структурою та об'ємом. Але вона суперечлива, має неточності у визначеннях і значні відступи від стандартів і термінології.

Класифікація вогнепальної зброї повинна відповідати вимогам нормативно - правових актів, ГОСТам, державному стандарту, експертній практиці, що ґрунтується на поняттях словників основних термінів теорії і практики судово - балістичної експертизи.

На основі узагальнення різноманітних підходів до класифікації об'єктів, перероблених у вогнепальну зброю, з урахуванням різних її моделей та розмірних характеристик, на нашу думку, потрібно класифікувати зброю за такими найхарактернішими ознаками:

За класом:

- нестандартна вогнепальна зброя;
- атипова вогнепальна зброя.

За ступенем автоматизації:

- автоматична;
- напівавтоматична;
- самозарядна.

За кількістю стволів:

- одноствольна;
- багато ствольна.

За будовою каналу ствола (стволів):

- нарізна;
- гладкоствольна.

За довжиною ствола:

- короткоствольна;
- середньо ствольна.

За кількістю набоїв:

- однозарядна;
- багатозарядна.

За калібром:

- малого (до 5,6 мм);
- середнього (від 5,6 до 9 мм);
- великого (більше 9 мм).

За способом переробки:

- перероблена із заводської вогнепальної зброї;
- перероблена у вогнепальну зброю зі зброї, яка вогнепальною не являлася;
- перероблена з господарсько-побутових предметів у вогнепальну зброю.

За способом переробки (заміни) частин та механізмів:

- заміна ствола або вставка підствольника;
- розсвердлювання ствола та чашечки затвора.

Під час вивчення та дослідження переробленої вогнепальної зброї виникає багато проблем, у зв'язку великою кількістю моделей зброї з якої переробляють, та відсутня довідкова література про будову деяких з них [18. С. 413-415].

Обов'язковою ознакою щодо класифікації переробленої зброї потрібно перш за все визначити вид зброї, з якої перероблялась модель та калібр.

Використана література:

Кримінальний Кодекс України [№ 25- 26 від 29 червня 2001 року] // Відомості Ради України. - К. : "Ренومه", 2002. - С. 122.

1. Черваков В.Ф. Судебная баллистика / В.Ф. Черваков. - М. : Юриздат, 1937. - 248 с.

2. Криминалистика [Винберг А.И., Бобров Н.А., Голунский С.А. и др.] ; под ред. Вышинский А.Я. - М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1938. - 538 с.

3. Комаринец Б.М. Судебно-баллистическая экспертиза : учеб.-метод. пособие / Б.М. Комаринец. - М., 1974. - Вып. 1. - 470 с.

4. Тихонов Е.Н. Криминалистическое понятие огнестрельного оружия / Е.Н. Тихонов // Вопросы советского государства и права в период развитого социализма. – Томск, 1977. – С. 222 – 226.
5. Романов О. Зброя : законодавчий аспект // О. Романов // Юридичний журнал. – К., 2005. – № 2 (32). – С. 32 – 38.
6. Романов А.П. Борьба с хищением оружия, незаконным и небрежным обращением с ним. / А.П. Романов. – М., 1979. – С. 8.
7. Аханов В.С. Криминалистическая экспертиза огнестрельного оружия и следов его применения / В.С. Аханов // Научно-исследовательский и редакционно-издательский отдел МВС СССР. – Волгоград, 1979. – 232 с.
8. Соколов Л.Ф. Уголовно-правовое содержание понятия оружия / Л.Ф. Соколов // За дальнейшее укрепление социалистической законности : Сб. научных статей. – Вып. 1. – Омск, 1967. – С. 72 – 73.
9. Дурманов Н.Д. Борьба с насильственными посягательствами / Н.Д. Дурманов. – М., 1977. – С. 124.
10. Гаухман Л.Д. Борьба с насильственными посягательствами / Л.Д. Гаухман. – М., 1969. – С. 51.
11. Криміналістика : підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України [Біленчук П.Д., Дубовий О.П., Салтєвський М.В. та ін.] ; за ред. П.Д. Біленчука. – К. : Атіка, 1998. – 416 с.
12. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М.В. Салтєвський. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
13. Біленчук П.Д. Балістика : дослідження вогнестрільної зброї : підручник / Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулява О.Ф. ; за ред. проф. П.Д. Біленчука. – К. : Міжнародна агенція "BeeZone", 2003. – 383 с.
14. Разумов Э.А. Практическое руководство по криминалистике : учеб.-практ. пособ. / Э.А. Разумов ; под. ред. Красюка. – К. : ООО «Элит Принт», 2011. – 465 с.
15. Криминалистика : учеб. [Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г. и др.] ; под ред. Р.С. Белкина. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – 990 с.
16. Криминалистика : учебник ; под ред. Е.П. Ищенко. – М. : Юристь, 2000. – 751 с.
17. Мельник Р.В. Класифікація саморобної та переробленої вогнепальної зброї / Р.В. Мельник // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі // М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовтня 2012 р.). – Х. : ХНУВС, 2012. – С. 413 – 415.